

## BETWEEN NATIONAL STATES AND THE PLAN OF THE DANUBIAN CONFEDERATION: THE CENTENNIAL OF THE FOUNDING OF "LITTLE ENTENTE" - LITTLE ALLIANCE (1921)

Cercet.științif.III dr. Florin F. NACU  
ICSU "C.S. Nicolăescu-Plopșor", Craiova

*Abstract: The article reveals one of the most important moment for the entire inter-war external politics of Romania, the essay of entering in a full-power Danubian Confederation and to create a regional alliance, named "Little Entente", with Yugoslavia and Czech Republic against revisionism. All the actions took place between 1920 and 1933. The project of the Danube Confederation was inapplicable due to the issues between the great powers and due to reserves had by Romanian government which would to avoid a new "Austria--Hungary" revival on Danube issues. The article presents also, opinions belonging to the main historians who analyzed this important issue of the inter-war period.*

*Keywords: Little Entente, Danubian Confederation, Romania, foreign policy, national states*

### I. Introducere

La finalul Primului Război Mondial, au căzut marile imperii ale secolului al XIX-lea: Germania, Austro-Ungaria, Imperiul Otoman, Imperiul Rus. Acesta din urmă se metamorfoza sub forma Uniunii Sovietice și va reveni în forță la jumătatea deceniului al patrulea al secolului XX. Singurul imperiu rămas, Imperiul Britanic începea să fie contrat treptat treptat de către Statele Unite ale Americii care se vor implica tot mai mult în Europa.

România devenise România Mare, dar fusese dezavantajată la Conferințele de Pace de la Paris, fiindcă nu primise procentul din despăgubiri la care se aștepta, Marile Puteri afirmând că reîntregirea teritorială nu era doar un ideal național ci și un câștig economic, moștenind infrastructura Austro-Ungariei și a Rusiei, după Marea Unire.

România, Cehoslovacia, Regatul Sârbo-Croato-Sloven (Iugoslavia), Polonia, Austria, Ungaria, Bulgaria erau state independente, pe principii naționale, unitare, centralizate sau pe baze federative, care fie se întregiseră teritorial, fie se formaseră pe ruinele imperiilor defuncte ale Europei.

Ungaria, Polonia, Bulgaria vor emite pretenții revizioniste, pe fondul ascensiunii extremei drepte în Europa Centrală și de Vest, ceea ce România, Cehoslovacia, Iugoslavia, alături de Grecia și Albania (stat apărut în 1912 pe un mic teritoriu din Balcanii de Vest) nu își permiteau să accepte. După 1925, între Germania (Republica de la Weimar) și URSS (întemeiată în 1922, pe ruinele Rusiei Țariste) a început o apropiere, prin care cele două state se ajutau reciproc pentru a se înarma și a se întări economic, pe ascuns, contra reglementărilor Păcii de la Paris-Versailles.

Franța, ca principală forță victorioasă își dorea să câștige influență geopolitică și economică în noul vid geopolitic creat în Europa Centrală și de Sud-Est, ca urmare a prăbușirii Austro-Ungariei, fiindcă înțelegea că, mai devreme sau mai târziu, URSS va începe extinderea, fiind interesată să se apropie de Germania, chiar dacă mai târziu, în aceste state vor exista regimuri profund antagonice, comunismul și nazismul.

Italia, considerându-se neîndreptățită fiindcă nu obținuse ce dorise pe coasta dalmată și pe cea slovenă va începe să se apropie de puterile revizioniste, Benito Mussolini instaurând puterea fascistă în octombrie 1922, după celebrul "Marș asupra Romei", când regele Italiei i-a dat postul de prim-ministru, pe care Mussolini l-a transformat în acela de "duce al Italiei", amintind de vechea putere militară a Romei Antice.

Așadar, amenințată de spectrul revizionismului, România a căutat să se alieze cu state vecine interesate de securitatea comună. Bulgaria, Ungaria și chiar Polonia erau state cu potențial revizionist, la care se adăugau și Germania și URSS.

## II. Crearea "Micii Înțelegeri"

Primul pas făcut în realizarea acestei alianțe a fost la 14 august 1920, când s-a încheiat Convenția de Alianță între Cehoslovacia și Regatul Sârbo-Croato-Sloven (denumit ulterior Iugoslavia).

Deși Take Ionescu, ministrul român de externe și-ar fi dorit o alianță și cu Grecia și cu Polonia, lucru dorit și de iugoslavi, Cehoslovacia avea un diferend teritorial cu Polonia (Polonia susținea că teritoriul Teschen, aflat în granițele Cehoslovaciei îi aparținea, neezitând să-l ocupe, după Conferința de la Munchen din septembrie 1938, care a dus la începutul fragmentării Cehoslovaciei). Totuși, la 3 martie 1921, România și Polonia au semnat o alianță defensivă și o convenție militară, care nu se vor integra în ceea ce se va numi "Mica Înțelegere".

Data de 23 aprilie 1921 reprezintă momentul istoric fundamental în care s-a semnat "*Convenția de alianță defensivă între România și Cehoslovacia*", alianță fundamentată pe principiul autodeterminării. În textul documentului, se preciza : „*ferm hotărâți de a menține pacea, câștigată cu prețul atâtor sacrificii și prevăzută în Pactul Societății Națiunilor, și ordinea stabilită prin tratatul încheiat la Trianon la 4 iulie 1920 între puterile aliate și asociate de o parte și Ungaria de cealaltă parte...*”<sup>1</sup>

În data de 7 iunie 1921, România încheia cu Regatul sârbo-croato-sloven o alianță bazată pe aceleași principii.<sup>2</sup> Era practic o alianță cu scop declarat defensiv și antirevizionist a trei state independente din Europa Centrală și de Sud-Est, o veritabilă punte de legătură între Centrul Europei, occidentalizat cultural și Balcanii atât de frământați încă dela începutul secolului al XIX-lea<sup>3</sup>.

<sup>1</sup>\*\*\* *Convențiune de alianță defensivă între Regatul României și Republica Cehoslovacă*, semnată la București, 23 aprilie 1921, de către Take Ionescu din partea României și Ferdinand Veverka din partea Cehoslovaciei.

<sup>2</sup> *Convențiune de alianță defensivă între Regatul României și Regatul sârbo-croato-sloven*, semnată la 7 iunie 1921, de Take Ionescu din partea României și N. Pasic, din partea Regatului sârbo-croato-sloven în Monitorul Oficial, din 10 iulie 1921, p. 2881.

<sup>3</sup> Eliza Campus, *Mica Înțelegere* (ediția a II-a), Editura Academiei Române, București, 1997, p.9-15.

În cadrul conferinței de la Ioachymow desfășurate în anul 1927, cei trei membri ai alianței au căzut de acord asupra elaborării unui plan economic comun. România, Cehoslovacia și Iugoslavia își păstrau suveranitatea, dar urmau să fie gândite acțiuni economice de echilibrare a alianței, a cărei principală direcție fusese cea politică și diplomatică. Cu această ocazie, au fost semnate tratate economice bilaterale.

Cooperarea economică în cadrul "Micii Înțelegeri" a fost consolidată în anul 1933 prin crearea Consiliului Economic al Micii Înțelegeri. Semnatarii doreau introducerea unor tarife preferențiale în relațiile trilaterale, introducerea și operaționalizarea unui sistem de contingentare, cooperarea masivă în ceea ce priveau investițiile în industrie și agricultură, crearea unor camere de comerț mixte, unificarea tarifului perceput la transportul de mărfuri pe căile ferate, conclucrarea în acțiuni vizând domenii noi, de nișă, precum navigația aeriană și maritimă. Membrii alianței doreau circulația rapidă a bunurilor, serviciilor și chiar a armamentului.

Cehoslovacia a propus formarea unui așa-numit cartel industrial care să concureze cu marile cartele internaționale. România acorda Cehoslovaciei zona liberă de tip "porto-franco" la Galați. Semnatarii s-au angajat să ia măsuri de ușurare și modernizare a navigației pe Dunăre, a transporturilor feroviare, aeriene, și a comunicațiilor poștale, telefonice, telegrafice și radiofonice.

În privința colaborării în chestiunile militare, cele trei state au pus la punct un plan detaliat bazat pe mobilizarea economică și industrială în cazul unui eventual război. Ansamblul acestor măsuri a produs iritare la Berlin și la Roma, fiindcă Germania și Italia considerau "Mica Înțelegere" ca inițiator al unei evidente politici agresive.

### III. Încercarea instituirii "Confederației Dunărene"

Confederația Dunăreană (Blocul danubian) a fost un proiect politic care a fost luat în discuție, imediat după încheierea Conferințelor de Pace de la Paris. Austro-Ungaria, Germania se părbusiseră ca Imperii, Imperiul Otoman devenise republică și, cu excepția unei părți din Tracia Răsăriteană, nu mai avea niciun teritoriu european. Confederația Danubiană a fost susținută de Franța, care și-ar fi dorit să o patroneze în calitate de mare putere. În fapt, Franța dorea să creeze o zonă economică unitară, fără taxe vamale, care ar fi cuprins cât mai mult din fostul teritoriu al Austro-Ungariei.

Referindu-se la discuțiile referitoare la planul de a aduce într-o formă unitară spațiul fostului Imperiu Austro-Ungar, Emilian Bold și Ion Ciupercă notează:

*"La terminarea războiului, Franța era principala putere europeană, fără a deține însă și mijloacele susținerii acestei poziții. Conducătorii francezi și-au dat seama că stăpânirea problemei germane nu se putea face fără realizarea unor alianțe cu țări vând, în general, aceleași poziții externe cu ale Franței. Le-a găsit în zona centrală și sud-estică a Europei. De aici propunerile ei pentru solidaritate politică și refacerea economică în zona dunăreană (...)".*<sup>4</sup>

Iulia Maniu a încercat și el să gândească în 1930, ca Președinte al Consiliului de Miniștri un proiect, denumit "Confederația Central-Europeană", analizat astfel de către

<sup>4</sup> Emilian Bold, Ion Ciupercă, *Europa în derivă (1918-1940)*, Casa editorială Demiurg, Iași, 2001, p. 105.

Mihai Sebe: "O primă întâlnire preliminară va avea loc în februarie 1929, întâlnire la care au participat reprezentanții Cehoslovaciei și Iugoslaviei, dar care va eșua în atingerea unui acord în ceea ce privește stabilirea de tarife preferențiale datorită opoziției liderului cehoslovac Eduard Benes, care a cedat presiunilor „agrarienilor din guvernul său, dornici să protejeze agricultura cehoslovacă”.

Cu toate acestea Planul Maniu va primi un sprijin neașteptat din partea Franței. Din păcate planul va eșua în fața reticențelor internaționale, rămânând cu toate acestea un model precursor al viitoarelor tentative de integrare regională.

Eșecul acestei prime încercări nu îl va descuraja și Iuliu Maniu va relua în iarna anului 1930 proiectul său de Confederație danubiană. Numele acestei noi structuri va fi acela de Confederația Central-Europeană, o structură regională, văzută în concordanță cu Planul Briand de crearea a Uniunii Europene, „o realizare parțială a Confederației Generale Europene propusă de Briand”. Componenta acestei Confederații va fi una extinsă, cuprinzând atât state dunărene cât și state cu interese speciale la Dunăre: Polonia, Cehoslovacia, Austria, Iugoslavia, Ungaria, Bulgaria, Grecia și România.

Confederația urma ulterior să se integreze într-o mare structură europeană, fie să atragă alte state în cadrul ei, Italia fiind favorită pentru integrare, fie de la bun început fie ulterior: „[...] Italia nu s-ar alipi de la început acestei confederații”<sup>5</sup>.

Traian Sandu, considera că sprijinul Franței pentru "Planul Maniu" a fost evident: „Franța se ralia clar Planului Maniu împotriva Anschluss-ului și a instrumentalizării chestiunii minorităților”<sup>6</sup>.

O formă elaborată a acestei Confederații Dunărene a fost reprezentată de Planul Tardieu care viza reorganizarea regională a Europei Centrale, plan elaborat în 1932 de către francezul André Tardieu. Franța, Marea Britanie, Italia au început discuțiile în secret, fără consultarea statelor dunărene, dorind ca acestea să ajungă să cunoască proiectul fără a-l putea modifica substanțial. Franța înțelegea să abordeze o atitudine inspirată de "sistemul versaillez", adică să țină departe Bulgaria, țară învinsă în Primul Război Mondial. Nu toate statele riverane Dunării ar fi făcut parte din noua structură.

Maria Georgescu este de părere că această Confederație Dunăreană a fost "o simplă încercare de promovare a cooperării economice în cadrul fostului spațiu austro-ungar, o ipotetică uniune vamală între anumite țări din centrul Europei sau o imensă structură statală confederativă destinată să înlocuiască Austro-Ungaria – eventual și Rusia – ca factor de putere pe harta geostrategică și economică a bătrânului continent”<sup>7</sup>.

Mihai Sebe face o analiză deosebită a presei românești din această perioadă. Publiciștii români înțeleseseră de fapt, că pe ruinele defunctei dominații austro-ungare, Franța dorea să creeze o formă de "colonizare de catifea", o "stăpânire mascată" în bune intenții de gospodărire comună: " Pentru mulți analiști români era evident faptul că

<sup>5</sup> Mihai Sebe, *Ideea de Europa în România interbelică*, Institutul European din România, 2010, [http://www.ier.ro/documente/working\\_papers/WP\\_29\\_website\\_.pdf](http://www.ier.ro/documente/working_papers/WP_29_website_.pdf)

<sup>6</sup> Traian Sandu, „Le plan Maniu” de Confédération économique danubienne du premier semestre 1929 în "Revue d'Europe Centrale", 5(2), 1997, p. 41-49.

<sup>7</sup> Maria Georgescu, *România, Franța și securitatea europeană în anii '20: speranțe și iluzii*, Editura Militară, București, 2004, p. 119.

*dispariția Austro-Ungariei, pe lângă caracterul pozitiv, a generat și o serie de evenimente negative, mai ales pe plan economic, ajungându-se la destabilizarea Europei centrale din punct de vedere economic (...)Se impunea cu această ocazie reclădirea spațiului economic distrus. Problemele apar atunci când încep a fi analizate propunerile occidentale care urmăreau acest lucru, existând întrebarea legitimă dacă aceste planuri urmăreau sau nu niște scopuri ascunse, nedemne de a fi urmate de către noile state suverane”<sup>8</sup>.*

În 1922, S. Șerbescu, nota: ” În echilibrul gospodăriei internaționale de la începutul veacului, Austro-Ungaria exercita un rol indispensabil, atât ca intermediar între Occident și țările răsăritene, cât și ca aparat de coordonare a producției în câteva din ținuturile cel mai bogate de pe continent. Prin liberarea naționalităților asuprite, pacea a dezmembrat acest organism, trăgând de cele mai multe ori granițe arbitrare, care nesocotesc toate raporturile economice stabilite de veacuri (...)nu înțelegem de ce Europa centrală de azi nu s-ar putea reconstitui prin propriile ei forțe, și pentru a se ajunge la acest rezultat, e nevoie să se stabilească înțelegerea asupra unui plan comun și să se arate popoarelor că solidaritatea economică este o lege pe care nimeni n-o poate înfrânge ”<sup>9</sup>.

Evident, că, opoziția cea mai mare a venit de la Germania, marea învinsă a Primului Război Mondial care deja avusese despăgubirile de război reeșalonate și se apropiase de URSS în secret pentru a-și dezvolta capabilitățile militare. Germania nu vedea cu ochi buni o structură geopolitică unitară, într-un spațiu care aparținuse în marea lui majoritate fostului aliat austro-ungar<sup>10</sup>.

Era evident că Austria și Ungaria, ca principale state succesoare ale Austro-Ungariei înfrânte și-ar fi dorit să fie la egalitate cu România, Cehoslovacia și Iugoslavia, dar, acest fapt, în opinia lui Gheorghe Sbârnă, ar fi readus la viață vechea dualitate geopolitică austro-ungară, fapt care, în niciun caz nu era de dorit de către Franța, care dorea să umple spațiul geopolitic rezultat din dispariția Austro-Ungariei cu o ”comunitate a egalilor” fantomatică: ” „A acorda Austriei și Ungariei un statut egal într-o asemenea structură – susțineau ele – ar duce la limitarea propriei lor independențe, deoarece cele două state nu s-ar abține de a folosi această situație în direcția încurajării unei renașteri a fostei dominații austro-ungare în zona danubiană”<sup>11</sup>.

Tocmai pentru că Germania nu l-a văzut cu ochi buni, cum de altfel nici URSS, exclusă de la ”masa învingătorilor” nu avusese o părere prea bună, Conferința de la Londra, organizată în intervalul 6-8 aprilie 1932 a consemnat eșecul acestui proiect al ”Confederației Dunărene”. Dacă Franța a promovat idealul comun, al confederației, italienii și britanicii puneau accent, așa cum au făcut-o întotdeauna, pe promovarea intereselor statelor riverane Dunării, pe principii naționale.

La 16 februarie 1933, pe fondul reasezării relațiilor internaționale după Marea Criză s-a semnat un nou pact de organizare, în care membrii alianței trebuiau să

<sup>8</sup> Mihai Sebe, *Perspective românești cu privire la planurile interbelice de crearea a unei “Confederații Dunărene”. spre o Strategie Europeană a Dunării avant la lettre*, Colecția de Studii a IER, Nr.31. București, 2011, p.12-13.

<sup>9</sup> S. Șerbescu, „Reclădirea economică a Europei centrale”, în *Revista Vremii*, an II, nr. 7, 29 ianuarie 1922.

<sup>10</sup> Eliza Campus, *Ideea federală în perioada interbelică*, Editura Academiei Române, București, 1993, p. 91.

<sup>11</sup> Gheorghe Sbârnă, *Românii și proiectele federale interbelice*, Editura Sylvi, București, 2002, p. 18.

organizeze apărarea păcii pe plan european. Cele trei state considerau că un mijloc eficient de organizare a păcii era intensificarea raporturilor economice cu toate statele, în special cu cele din Europa Centrală.

Ministrul adjunct de externe cehoslovac, Kamil Krofta spunea că „*scopurile Micii Înțelegeri sunt: o apropiere economică și apărarea integrității, unității și existenței celor trei state*”, ca replică la declarațiile Germaniei, Italiei, Ungariei sau Austriei care se simțeau amenințate de această alianță.

#### IV. Concluzii

Este clar de ce "Mica Înțelegere" sau "Mica Antantă" a rămas unica formă de organizare până la încheierea, la Atena, în 9 februarie 1934, a Înțelegerii Balcanice, în care vor intra România, Iugoslavia, Grecia și Turcia. România a fost așadar artizana a două înțelegeri regionale puternice cu acțiune locală, care însă vor avea efecte limitate, cauzate de dezinteresul Marilor Puteri de a sprijini efectiv aceste alianțe în fața accelerării tendințelor revizioniste în Europa.

De remarcat este faptul că în 1930, omul politic ardelean Iuliu Maniu care va avea o carieră politică plină de evenimente mari, dar deloc marcată de calmitate în România Mare, devenind Președintele Consiliului de Miniștri sub regele Carol al II-lea, a încercat cu ajutorul Franței să creeze un proiect românesc al Confederației Dunărene, numit Confederația Central-Europeană, care însă nu s-a materializat.

În concluzie, România a știut să nu cadă în capcana "Confederației Dunărene" și a fondat Mica Înțelegere, urmată de "Înțelegerea Balcanică". Numai că, din păcate, după moartea Regelui Ferdinand și a lui Ionel Brătianu, instalându-se autosuficiența, pe fondul Marii Crize și a instabilității politice, politica externă de alianță cu Marile Puteri s-a făcut ineficient și prețul plătit a fost îngrozitor de greu: România Mare s-a prăbușit în tragica vară a anului 1940.

#### BIBLIOGRAFIE

\*\*\* *Convențiune de alianță defensivă între Regatul României și Republica Cehoslovacă*, semnată la București, 23 aprilie 1921, de către Take Ionescu din partea României și Ferdinand Veverka din partea Cehoslovaciei.

\*\*\*\* *Convențiune de alianță defensivă între Regatul României și Regatul sârbo-croato-sloven*, semnată la 7 iunie 1921, de Take Ionescu din partea României și N. Pasic, din partea Regatului sârbo-croato-sloven în Monitorul Oficial, din 10 iulie 1921.

Bold, Emilian, Ciupercă, Ion, *Europa în derivă (1918-1940)*, Casa editorială Demiurg, Iași, 2001.

Campus, Eliza, *Ideea federală în perioada interbelică*, Editura Academiei Române, București, 1993.

Eadem, *Mica Înțelegere* (ediția a II-a), Editura Academiei Române, București, 1997.

Georgescu, Maria, *România, Franța și securitatea europeană în anii '20: speranțe și iluzii*, Editura Militară,

București, 2004.

Sandu, Traian „*Le plan Maniu*” de *Confédération économique danubienne du premier semestre 1929* în "Revue d'Europe Centrale", 5(2), 1997.

- Sbârnă, Gheorghe, *Românii și proiectele federale interbelice*, Editura Sylvi, București, 2002.
- Sebe, Mihai, *Ideea de Europa în România interbelică*, Institutul European din România, 2010, [http://www.ier.ro/documente/working\\_papers/WP\\_29\\_website .pdf](http://www.ier.ro/documente/working_papers/WP_29_website.pdf)
- Idem, *Perspective românești cu privire la planurile interbelice de crearea a unei "Confederații Dunărene". spre o Strategie Europeană a Dunării avant la lettre*, Colecția de Studii a IER, Nr.31. București, 2011
- Șerbescu, S., „Reclădirea economică a Europei centrale”, in *Revista Vremii*, an II, nr. 7, 29 ianuarie 1922